

Резултати от анкетно проучване в област „Преодоляване на отпадането на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст от образователната система“

Фондация Световен образователен форум България проведе он-лайн анкетно проучване в областта преодоляване на отпадането на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст от образователната система през месец ноември 2018 г.

Основна цел беше да се получи обратна връзка от действащите практики – директори на учебни заведения, учители, педагогически съветници относно:

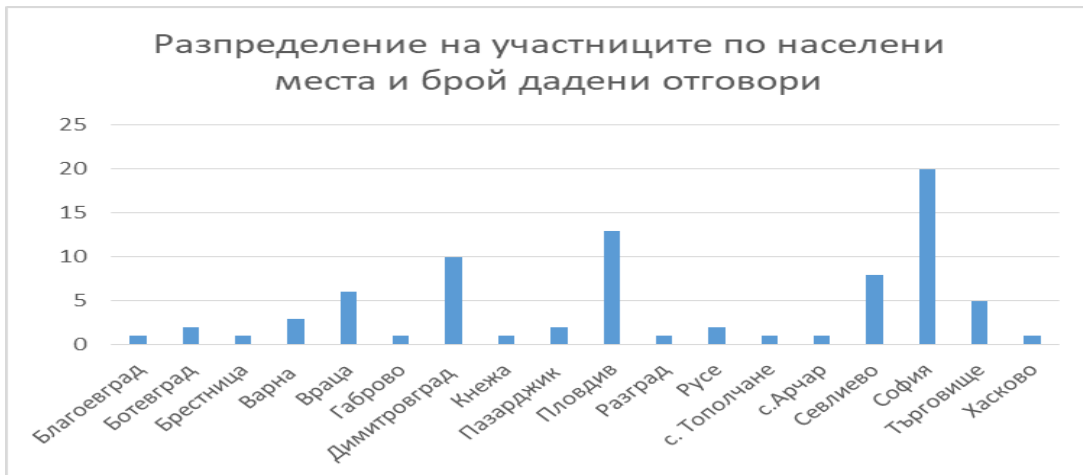
- оценка на съвместната работа на институциите за обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст от педагогическите специалисти,
- предложения за подобряване на Механизма за съвместна работа на институциите за обхващане и задържане на деца и ученици
- описание на съществуващи добри практики за намаляване процента на преждевременно напускане на образователната система
- предложения и идеи как да намалим процента на отпаднали ученици (поради нежелание да учат и по семейни причини)

Спазен е доброволния принцип на включване. Анализ на анкетното проучване и обосновани предложения за инициативи, които да развиват националните приоритети в средното образование в областта преодоляване на отпадането на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст от образователната система, са внесени в МОН през месец декември.

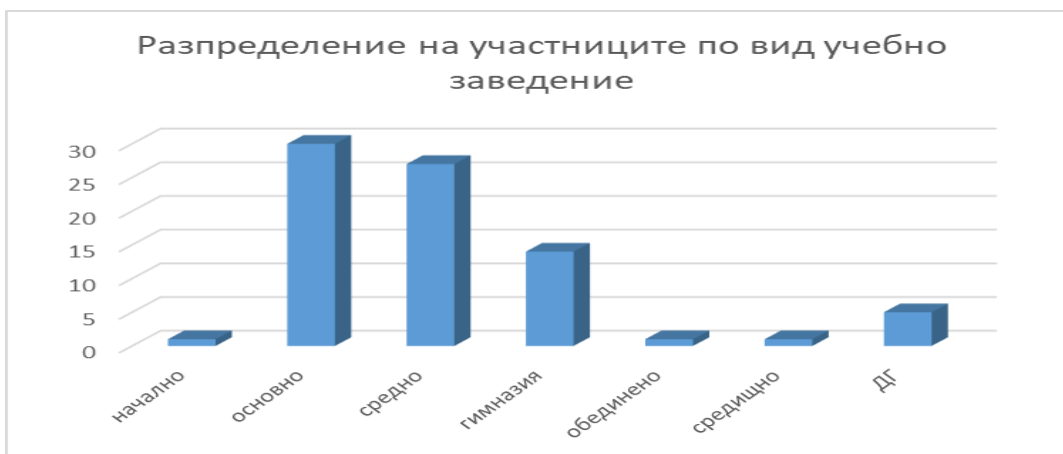
Характеристика на целевата група, участвала в анкетното проучване.

Участниците са от 18 различни населени места в България, от различни области и различни по големина градове, включително и села. Най-голяма активност са проявили представители на училища в София, Пловдив и Димитровград/ фиг.1/. Аранжирането по вид учебно заведение / фиг.2. / показва, че с най-високи проценти участие са основни и средни учебни заведения. Има включване от всички видове учебни заведения - начално, основно, средно, гимназия, обединено, средищно и ДГ.

На фиг.3 е представено разпределение на участниците по възраст, а на фиг.4. и по пол. Прави впечатление, че този срез на анализ на участниците припокрива напълно национално оповестените данни за застаряване на педагогическите специалисти, както и за силното феминизиране / една от цитираните причините за това е ниското заплащане в сектор образование/.

Фиг.1.

Фиг.2.

Фиг.3.

Фиг.4

Оценка на съвместната работа на институциите за обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст е дадена от участващите в анкетното проучване педагогически специалисти чрез отговорите им на въпрос №5 „Как оценявате съвместната работа на институциите за обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст?“ Допустимите отговори са четен брой и са аранжирани по степени както следва: задоволителна, добра, много добра и отлична. Прави впечатление, че много добра и отлична оценка дават едва 16% от участниците. Трябва да отбележим, че приблизително 51% от участниците дават добра оценка и 33% - задоволителна.

Това налага категорично извода, че е необходимо по-голямо съгласуване с ясно разписани отговорности и взаимно синхронизирани дейности на ангажираните институции за обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст. Разпределението на всички дадени отговори е илюстрирано на фиг.5.

Фиг.5

Чрез въпрос номер 6 “Опишете кратко Ваша добра практика за обхващане и включване на всяко дете и ученик“ е дадена възможност на анкетиранияте педагогически специалисти да изразят своето мнение чрез свободни и отворени отговори. Целта е да се систематизира и отрази техния професионалният опит към момента.

Групиране на дадените отговори :

- **Действащи добри практики на ниво училище:**

Включване на извънкласни дейности.

Индивидуален подход към детето

Търся положителните качества на всеки ученик

Чрез добро отношение, разбиране и усмивка!

Винаги трябва да е интересно, за да се грабне вниманието.

Работа в групи, индивидуални проекти, обсъждане и реферирание в голямата група - консенсусни решения, стимули за напредък

Работа по проекти, свързани с уч. материал или с теми, интересни за децата

Презентативно представяне на уроци с цел засилване на интереса към предмета и мотивация за учене

Включване на застрашени от отпадане в привлекателни за тях дейности.

Включване на максимален брой ученици в извънкласни дейности и инициативи

Създавам позитивна среда на децата и осъществявам образователния процес по креативен начин.

Повишаване на мотивацията на учениците за учене, чрез активно включване в училищния живот - мероприятия, тържества, посещения на културни обекти, проекти и др.

Включването в лятно училище

Наставническа дейност и подкрепящи функции от членовете на екипа към реинтегрираните ученици.

Наставническа дейност- член от екипа е наставник на реинтегриран ученик, включване на учениците в извънкласни дейности

Нашето училище е пример за отлична превенция и затова нямаме случай на отпадане, освен заминалите за чужбина, макар да сме училище с деца билингви, със СОП и отглеждани в институции и приемни семейства.

Разпределяне на района на училището между учителите и обхождане на всички адреси, на които живее дете в училищна възраст

Школи по интереси, масов обход, обща подкрепа за всички които са с обучителни затруднения, проблеми в поведението и отсъствията и уроци извън училище, иновации в обучението.

Индивидуален подход към всяко дете, зачитане на неговите желания, потребности и интереси, уважаване, вдъхване на вяра в собствените му способности, дейности, допринасящи за формирането му като, личност.

Консултации с педагогическия съветник

Създаване на привлекателна училищна среда

Посещения в домовете на ученици, които не посещават училище

Ангажираност в часовете

Индивидуални разговори и ангажиране в различни дейности

Включване в празници, извънкласни дейности, срещи с родители

Търсят се причините, според тях-стратегия за включване

Всеотдайност и системност в работата, и обич към децата.

Позитивно отношение към учениците. Създаване на интерес.

Включване на учениците в дейности по интереси; организиране на различни инициативи по идея и с участието на учениците; изработване и реализиране на планове за подкрепа за ученици с обучителни затруднения и за ученици с проблемно поведение; провеждане на състезания, игри, конкурси.

Консултация с ученика и родителите за информацията относно причините за отсъствия и слаби оценки и осъществяване на подходяща подкрепа.

Взаимодействие учител –ученик - родители

Запознаване със семейството

Диалог и индивидуална работа с родители, ученици и учители.

Постоянна комуникация с родителите

Родители помагат в различни инициативи - участват с домашни сладкиши в благотворителни базари, посещават и помагат в часовете, в които изработваме картички, сурвачки и др.

Посещения по домовете

Обхождане по домовете и провеждане на разговори с родителите на деца и ученици с цел записването им в училище или преодоляването на риска от отпадане.

Работа с родителите за мотивиране относно редовно посещение в училище.

Добра и интересна работа с деца и родители. За дете сме събрали средства за дрехи и от каквото е имало нужда съвместно с другите родители.

Стремим се за работа на "терен", срещи с родителите и съвместни мероприятия-Арт-работилници

Непрекъсната ежедневна работа с децата и родителите

Индивидуална работа с ученици и родители

Добра и непрекъсната връзка с родителите, обмен на информация, включване в дейности по обща подкрепа.

Разпределяне между всички учители на улиците в района на училището и обхождане за откриване на деца, които не посещават детски градини. В последно време се затруднява се от заключването на входове.

Само чрез обход

Много контакти със семейството

Комуникация с родителите. Консултиране на родители от педагогически съветник, включване на ученици в дейности за обща подкрепа за обучителни трудности и проблемно поведение.

Поддържане на близка връзка с родителите или настойниците;

- **Действащи добри практики за Междуинституционално взаимодействие:**

Членовете на Екипите по обхват получават информация за нуждата от обхождане на определени ученици. Обхождат адресите сами. Попълват протоколи. Отчитат ги. Отразяваме информацията в платформата.

Комуникация с институции.

Регулярно обмен на информация с представители на другите институции, срещи с учениците индивидуално и в екип,

Посещения на адреси на подлежащи, но неявили се деца.

Екипът в училище работи отговорно, реагира на всеки случай и довежда до положителен резултат, включвайки и родителите като партньори.

Поддържане на връзка с ОЗД и ДПС

Работа в комисии.

"В училището се обучават 127 ученици от втори до седми клас, от които 22 деца на ресурсно подпомагане. В училището са записани и 27 деца и младежи от ЦСОП, като след началото на учебната година, от тях са отписани трима, поради нежелание да учат. В училището се обучават 8 ученици, отпаднали в предходните години от образователната система. Училището е пред реална заплаха от сегрегация, защото над 70 % от учениците са от ромския етнос. Налице е вторична сегрегация, поради отлив и нежелание на учениците от неромския етнос, живеещи в близост до училището, за съвместно обучение с деца от ромския етнос. От началото на тази учебна година започнахме изпълнението на проект за училищно партньорство по програма Еразъм+ на тема "Приобщаващото образование - по подразбиране или по проект", разработен от нас като училище - координатор и партньори, училища от пет европейски държави. Партньорите избрахме на принципа сходство - училища, в които се обучават ученици от уязвими групи /от различен етнос, емигранти, бежанци, със СОП/."

Дете, преживяло смъртта на майка си и живеещо с онкоболната си баба, не посещава училище, защото в резултат на травмите в живота си, развива страх от раздялата с единствения жив роднина, бабата, и повръща при мисълта, че трябва да посещава училище. Представено на комисия за ресурсно подпомагане и е на индивидуална работа с подкрепящи специалисти.

Подкрепа на специалист при нужда, разговори с родители, психолози

Среци с представители на институциите, набелязване на мерки от всяка една заинтересована страна и отчитане на конкретните дейности и резултати.

Дете на 5 години, което не е посещавало детско заведение е издирено и намерено от екипа. Родителите са скептично настроени, но след няколко посещения на семейството в ПГ, детето е записано и редовно посещава училище.

Сформиране на екипи за обща подкрепа, консултации с психолога на училището и разговори с родителите.

Децата, които са подлежащи за училище, а не са записани до началото на учебната година, се посещават лично от членове на комисията по обхват. Дава им се информация как да постъпят за да запишат детето си, а при необходимост се подпомагат финансово.

За успешното обхващане и включване на всяко дете в образователната система е необходимо да се поддържа постоянна ефективна комуникация с родителите, посредничество между родители и институции, работа с психолог, предоставяне на реална подкрепа и пълна информираност на всички семейства.

Прави впечатление широката палитра от области на приложение на реализираните добри практики. Липсва на този етап тяхното популяризиране като добри практики и тяхното комбинирано свързване за по-голяма ефективност и степен на въздействие.

Важен момент в анкетното проучване е да проверим в каква степен участниците са запознати със статистическите данни за отпаднали ученици за своето учебно заведение през 2018г. Въпрос № 7 „Има ли отпаднали ученици през 2018 г. във Вашето училище/ДГ?“ дава възможност и за отговор „Не знам“. Има, макар и малка част от педагогически специалисти – 8,86%, които не са информирани за този важен проблем и следователно трябва да се насочат усилия към по-голямо популяризиране на

статистическите данни и добри практики в тази посока. В анкетиранияте учебни заведения причината за отпадане на ученици поради нежелание да учат и съответно ниска мотивация е изпреварваща причината социален фактор и затрудненото финансово или семейно положение. Отговор „Да, поради семейни причини“ са дали 2,53% от анкетиранияте, докато отговор „Да, поради нежелание да учат“ са дали 5,06% от анкетиранияте. Водеща причина за преждевременно напускане на образователната система е заминаването в чужбина, 33% от анкетиранияте са я посочили. Като извод може да се направи необходимостта от квалификация на педагогическите специалисти за важноста на мотивацията на учениците като фактор за успех и превенция на преждевременното отпадане от образователната система. Добра идея е да се включат като приоритетни в училищата дейности за повишаване на мотивацията на учениците, за създаване на условия за успех на всяко дете, за подобряване на училищния климат и по-активно взаимодействие с родителите. Иновативните методи на преподаване са пряк път за повишаване на мотивацията на учениците също.

Фиг.6

Въпрос № 8 „Вашето кратко предложение за подобряване на Механизма за съвместна работа на институциите за обхващане и задържане на деца и ученици“ пряко корелира с дадената оценка на съвместната работа на институциите за обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст чрез отговорите на въпрос №5. Предвидени са свободни и отворени отговори също.

Анализът на отговорите потвърждава дадената първоначално оценка, като 90% от анкетиранияте педагогически специалисти са направили предложения за подобрене, а само 3% са отговорили:

Съвместната работа с институциите е навременна.

Институциите работят добре

Повечето от предложенията за подобрене включват по-добра координация между институциите, ефективност на действията, повече гласност и ясно разпределение на отговорностите, мониторинг и обратна връзка:

За гр. София Механизмът не работи функционално и обходите са загуба на времето на учители и всички включени в екипите за обхват.

Намаляване на бюрократичните спънки за ефективно взаимодействие между институциите.

Подобряване на организационния процес.

Всички институции да поемат своята отговорност, отговорността да не е само на училището.

Да регламентира ясно механизма на по-тесни контакти между институциите и с родителите на застрашените деца

Подобряване на координацията между заинтересованите институции.

По-активно участие на ОЗД, промяна на закона във връзка с ангажираността на семействата

Синхронен между институциите.

Повече гласност.

Да, наистина всички институции да заработят синхронно.

Отговорност и на другите институции, не само на училището

Подобряване на работата в екип, като се увеличи броят на членовете от другите институции.

За да бъде работещ той, е необходима по-добра координация между различните звена, както и засилване ролята на социалните служители по места.

Обхождането по адреси да не е задължение на учителите, а на други институции - община, МВР, Социални грижи.

Организиране на обмен на информация между ангажираните институции и координиране на техните съвместни действия.

По-активно междуинституционално взаимодействие, предимно със Социално подпомагане.

По-активно ангажиране от страна на социални работници

По-ефективно участие на социални работници

Да не е отговорност само на учителите и училищните екипи.

Отговорност и на други институции, освен образователната.

Съвместна работа, а не само планиране.

По-голяма активност от страна на ОЗД и отговорност за родителите.

Да се подобри координацията между отделните партньори. Често тежестта пада върху представителите на образователната институция.

Съгласуване на нормативната база на институциите.

Реално ангажирани институции.

Оторизиране на служебни лица срещу допълнително заплащане.

Социалните служби и полицията да бъдат по-активни

Освобождаване на учителя от непрекъснато увеличаващата се административна работа. Това ще му върне отнетото време, за планиране и осъществяване на дейности и инициативи насочени към децата.

Учениците, заминали за чужбина с удостоверение за преместване, да не се водят вече към училището, където са учили последно в БГ.

По-голяма ангажираност на социалните служби.

Училището да не е единствената институция, която издирва ученици по адреси, да се получава информация за движение извън страната от съответните органи

Засега институциите работят поотделно. Само съвместната работа, но не на документи, а в реалност ще заработи.

Да се преработи, възможност за обратна връзка

Превенция и комуникация между институциите.

Участие на всички институции, които са ангажирани, а не само училищата

По-добра предварителна информираност на екипите за правомощията на всяка институция, както и за предстоящи промени, актуализации на платформата.

По-голям брой социални работници в ОЗД, психолози в училище и ресурсни учители.

Да се правят работни срещи между институциите ангажирани в обхвата.

Друга част от направените предложения са свързани с необходимост от нормативни промени, свързани с намаляване на документооборота, административна тежест в работата на учители и директори, необходимост от допълнително финансиране:

Да се намали административната тежест от учителите с цел съсредоточаване на потенциала им върху конкретните преподавани дисциплини и работа с учениците.

Ангажиментите да са съобразени със съответната длъжност в училището, като не се натоварват с ангажименти само пед. съветници и психолози.

Да се изяснят механизмите за заплащането на работещите с деца от уязвими групи. За сега е много неясно и ние не можем адекватно да ги изразходим.

Ние работим по проект за усвояване на българския език и не можем да правим допълнителни модули, протоколите за обход бяха само 16 на брой

Механизмът натоварва училището с допълнителна административна тежест, като училището не получава финансиране за това. Финансират се само пътни разходи, ако се пътува до друго населено място, което за повечето екипи е неприложимо. Цялата „бумащина“ по чл. 3, ал.2, т. 1-11 "тежи на плещите" на училищната администрация. Колкото повече ученици от уязвими групи се обучават в училището, толкова повече е работата за обхващането и задържането им в училище. Механизмът не отчита и намаляването на делегирания бюджет на училището, респективно на човешкия ресурс, поради отлив на ученици в училищата, посветени на приобщаването.

Финансово мотивиране и задължително участие на останалите участници в екипите, а не само учители!!!

Важна посока за подобрене дават и направените предложения за създаване на единна, опростена и функционална информационна система за обмен на данни онлайн:

Да има единна система за обмен на информация между държавите и възможност за проследяване движението на учениците Досега в 90 % от случаите за търсените деца няма информация, защото семействата отдавна са заминали в чужбина

Тъй като в много случаи деца, заминали за чужбина, не могат да бъдат „проследени“, да се създаде някакъв вид регистър за деца в училищна възраст в международен мащаб.

Да се изисква от родителите, напускащи страната, да представят на граничния пункт задължителен документ, който удостоверява, че има определен настойник на оставеното в България дете под 16 годишна възраст.

При излизане в чужбина на ученик да се отразява в системата и съответно при влизане в страната пак.

Създаване на опростена обща платформа за взаимодействие

Създаване на обща електронна система

Всяко училище да има разработени мерки за намаляване броя на отсъствията по неуважителни причини и трайно задържане на учениците в училище, синхронизиране данните на учениците, които отсъстват от училище по неуважителни причини към РУО и Община

Подаване на коректна информация от училищата и реални действия по конкретните случаи.

Въпрос № 9 „Други идеи как да намалим процента на отпаднали ученици (поради нежелание да учат и по семейни причини)?“ провокира участниците в анкетното проучване да анализират своите практики, дава възможност за излизане извън съществуващата рамка от дейности, както и за формулиране на нови такива, които да бъдат допълнително институционално стимулирани и подкрепени включително и финансово. Отговорите са групирани в две посоки: ранна превенция на ниво училище включително управление и усъвършенстване на методите на обучение и административни мерки.

- **Ранна превенция на ниво училище включително управление и усъвършенстване на методите на работа:**

Включване на учениците в риск в дейности, които да ги ангажират в училищния живот и оказване на индивидуална подкрепа за справяне с проблемите.

Мотивиране чрез набор от стимули, предложения за дуално обучение - професионално и кариерно ориентиране

Училище за родители; съвместни инициативи с родители и ученици - спортни, благотворителни, екологични дейности, пикник, поход и др.

Работа с родителите - повече ангажименти в живота на училището. За поемане на родителска отговорност: при пътуване извън съответното населено място да делегират права на лица с отговорно поведение и възможности за настойничество / не толкова на баби и дядовци в преклонна възраст/.

Да се проведат беседи, обучения, дискусии с учениците за подобряване на тяхната мотивация.

Екипна работа, добро взаимодействие между институциите и лишаване напълно от социални помощи на семействата, чиито деца са отпаднали от училище.

Поставяне на интереса на детето към важни за него и семейството му ценности.

Постоянство в комуникацията и коректност към децата и родителите.

Работа по проекти. Също така, държавата трябва да инвестира в подобряване на условията на обучение и възпитание в училищата с ученици от уязвимите групи. Подобряване на условията за нас означава намаляване на броя на учениците в паралелка, изграждане на съвременна и уютна архитектурна среда. Резултатът? Учениците няма да искат да си тръгнат от училище в края на учебния ден!

По-атрактивно училище

Периодични срещи- разговори с родителите за мотивация децата им да посещават училище

Покани към тях за участие в зелени училища, екскурзии, посещение на театрални постановки и др. за привличането им към училищния колектив; по-адекватна социална политика: спиране на всякакви интегрални помощи, не само на детските надбавки

Да се създаде център за житейски умения, в който да работят мотивирани и добре заплатени специалисти.

Работа с членове от семейството и общността

Училището да дава повече знания с практическа насоченост.

Проекти на общинско ниво, програми за ранно оgramотояване по български език

Индивидуална работа с всеки ученик, застрашен от отпадане, със специалисти в училищата и институциите.

Повече социални услуги и работа с психолог.

Осигуряване на дружелюбна атмосфера в училището и в детските градини.

Позитивна среда в училище, взаимодействие с родителите, увеличаване на детските надбавки

Да се направят занаятчийски училища по населени места, в които да НЕ се получава средно образование.

Възпитателна дейност към родителите, обследване на родителските грижи към децата им

Работа с родителите. Подсигуряване на подходяща среда за учене и живот на учениците.

- **Административни мерки:**

С налагане на санкции на родителите.

Стриктно спазване на мерките по механизма.

Нужна е промяна в държавната политика относно децата и техните семейства.

Да има добра и ефективна работа на всички институции.

Затова е необходимо контрол от всички институции и работа с родителите.

Задължителен обхват в детски градини на деца от 3 годишна възраст, особено от уязвими групи. За тези, които не желаят може да се прилага самостоятелна организация на обучение.

Налагане на съответни санкции по реда на Закона за закрила на детето и на Закона за предучилищното и училищното образование на родители, чиито деца в задължителна предучилищна и училищна възраст не посещават училище.

Контрол и глоби за родители, спиране на всякакъв вид помощи.

Отговорност на семейството и санкции, когато не осигуряват детето в училище.

Големи глоби за родителите, а при невъзможност за плащане - общополезен труд в полза на общината.

Да се предложи на родителите работа към социалните служби

Финансова помощ във вид на стипендии на учениците, които нямат неизвинени отсъствия

Социална работа сред застрашените групи, промени в образователната система, които да я направят по - ефективна

Системна работа и работеща стратегия за обхващане на всички деца.

Държавна политика за ромското население, защото най-много отпаднали ученици са роми.

По-стриктни санкции към родителите на отпадащите ученици, подобряване на работата с родителите от страна на социалните служби.

Може да обобщим, че по-голямата част от анкетиранияте педагогически специалисти обръщат внимание на фактори като повишаване на мотивацията, сътрудничество с родители и подобряване на училищната среда, в цялост прилагане на позитивна подкрепа отколкото чисто административен подход.

Предложения за инициативи, направени от фондация „Световен образователен форум България”

Анализът на анкетното проучване, обстойният преглед на съществуващи европейски добри практики, анализи, доклади и проучвания в тематичната област „Преодоляване на отпадането на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст от образователната система“, както и степента на тяхната приложимост в България ни аргументира да предложим следните идеи за инициативи:

- **По-голяма степен на училищна автономия и намаляване на административната тежест.**

Училищата в България имат автономия при назначаване на педагогическите специалисти например, което им дава възможност при избора на нови учители да се прави подбор на такива, които са ангажирани с целите на училищата, включително с преодоляването на ранното напускане. Ако погледнем данните за "Евридика" (2012 г.) относно училищната автономия при избора на нови учители, изглежда, че за разлика от държавите с ниски проценти на ранно напускане, много от тези с високи нива нямат автономия в тази област. Съществуват обаче и много други фактори, свързани с автономията, например свободата на училищата да определят съдържанието на учебните планове на незадължителните дисциплини, както и възможностите, които учениците трябва да избират за темите, които ги интересуват в средното образование. Важно е да се каже, че училищната автономия може да бъде от полза само за преодоляването на ранното напускане, ако позволи образователното съдържание и процесите да бъдат добре адаптирани към нуждите на учениците и се намали административната тежест.

- **Създаване на Национален център или мрежа за предотвратяване на отпадане на деца.**

Основната задача на този Национален център да бъде извършване на анализи, спонсорирани семинари, да работи с представители на институции, учители и директори на училища, да разработва ефективни стратегии, които са с най-голямо въздействие върху намаляването на отпадането. Тези стратегии биха могли да изглеждат независими, но действително да работят добре заедно и синхронно, както и да са успешни на всички нива - в училищата и в различните региони на страната. Има практики, които показват възможно групиране на тези стратегии в категории като например основни стратегии, ранни интервенции, управление и усъвършенстване на методите на работа. Формализирането на сътрудничеството, например чрез координиращ орган, е начин за

засилване на синергиите между правителствените отдели и между различните нива на власт, училища и други заинтересовани страни. Координиращите органи биха могли да засилят ангажимента за намаляване на ранното напускане, да подобрят процеса на мониторинг и оценка, както и да установят областите за по-нататъшна работа. Въпреки че само четири държави/региони в ЕС са създали формален координационен орган като част от цялостната си стратегия за борба с ранното напускане (Белгия (Фламандска общност), Испания, Малта и Холандия), докладваните първоначални положителни резултати от тяхната работа биха могли да служат като пример за други държави. Създаването на централна точка за координация може да бъде опция, която може да помогне за преодоляване на неизбежните проблеми, но също така може да послужи като централно място за подпомагане на заинтересованите страни, да координира информационните потоци, услуги и системи за подкрепа на преждевременно напусналите училище. Следва да бъдат създадени механизми за мониторинг и оценка, които да позволяват постоянна обратна връзка, адаптиране и промяна на участието, когато това е целесъобразно. Изграждането на капацитет, познаването на "какво работи" и по този начин способността за избор и приоритет на мерките са сред трите стратегически характеристики на успешните политики на преждевременно напускане на образователната система.

- **Актуализиране и надграждане на междуинституционалното сътрудничество в две посоки:**
 - **разписване на ясни правила, отговорности и пътища за синхронизирано взаимодействие, мониторинг и обратна връзка, оценка на ефективността.**
 - **Проектен принцип при провеждане на допълнителни съвместни и синхронизирани дейности между институциите, местната власт, училище, неправителствени организации и родители в зависимост от спецификата на областта и нуждите на целевата група (езиково обучение, мотивиране, позитивно общуване, кариерно ориентиране, дуално образование, допълнително обучение“ Втори шанс“ и др.).**

Междуинституционалното сътрудничество е от изключително важно значение. Намаляването на преждевременното напускане изисква силни управленски механизми за управление на отношенията между съответните области на политиката (хоризонтално сътрудничество), както и между национално, регионално, местно и училищно равнище ("вертикално сътрудничество"). Сътрудничеството в областта на политиките/мерките, свързани с преждевременно напускане на различните министерства/отдели или между различните области на политиката, вече е част от институционалната структура в много страни. В други сътрудничеството е по-малко систематично. Равнището и степента на този вид сътрудничество зависи в голяма степен от политическите и институционални структури на страните. Подобряването на сътрудничеството на централно/първо ниво и между различните области на политиката е от ключово значение за гарантиране на разработването и прилагането на успешни мерки за борба с преждевременното напускане. Многостранните партньорства могат да улеснят ефективната координация между местните заинтересовани страни, които работят заедно, за да отговорят на основните нужди на отделните ученици, изложени на риск от преждевременно напускане; те могат да предоставят цялостна подкрепа на тези млади хора. В много страни различни

професионалисти участват на училищно и общностно ниво. Въпросът, на който остава да се отговори, е до каква степен тези институции наистина работят заедно; дали осигуряват съвместна услуга или осигуряват фрагментиран подход, като специалистите отговарят само на нуждите на учениците, ако попадат в собствената им област на компетентност. Опитът от Белгия (Немска общност), Ирландия, Малта и Холандия например показва, че учредяването на мултидисциплинарни екипи, ангажирани със съвместното управление на конкретни дела, може да бъде ефективно за задоволяване на пълния набор от диагностицирани нужди на учениците.

- **Картографиране на данните за деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст от образователната система, които са в риск от преждевременно отпадане или са отпаднали от образователната система.**

Отпадането е концентрирано в определена група училища и области. Необходима е карта на училищата в зависимост от състоянието на отпадането и обхвата в тях. Определящ фактор да се намали процента на отпаднали ученици е подобряването на възможността и компетентността на учителя да идентифицира индивидуалните обучителни потребности на ученика, да създава позитивна обучаваща среда и приобщаващо включване. Тук е изключително отговорна ролята на училищните директори своевременно да разпознаят проблема и да потърсят съдействие за разрешаването му в партньорство с всички възможни институции. Идентифицирането на училищата, които се нуждаят от приоритетна намеса, своевременното насочване на нужни ресурси, оказването на институционална подкрепа и целева работа в зависимост от конкретния случай, са от решаващо значение за ефективността на приложените стратегии.

- **Национална он-лайн платформа за обмен на данни и за споделяне на добри практики.**

Добре е платформата да е съобразена с най-новите тенденции за максимално оползотворяване на опита на потребителя. Да има възможности за публикуване на професионални тематични материали в част библиотека, както и добри практики като банка за идеи, интерактивна статистика, показваща ситуацията, свързана с преждевременното напускане на училище, споделено мрежово пространство, включително уеб-семинари, курсове за обучение. Целта на събирането на национални данни е да се подобри ефективността на разходите на политиките на преждевременно напускане на образователната система и да се намали дублирането на дейности и фрагментирана отговорност.

- **Ранно кариерно ориентиране и равен достъп до качествено образование**

Анализите сочат, че кариерното ориентиране в 16 европейски страни е насочено повече към ученици в гимназиален етап. Препоръките са то да започне в ранните ученически години, най-добре в началния етап на образование. В тази посока повечето страни стимулират училищата да прилагат като мерки редица извънкласни дейности. Но съгласно проучване на TALIS 42% от учителите се нуждаят от допълнително обучение

как да провеждат часове по кариерно ориентиране. Важно е и да се осъществява мониторинг на факторите, водещи до изоставяне/неуспех в училище, родители мигранти или с майчин език, различен от българския език, разделени семейства, тежки хронични заболявания) и намиране на решения за осигуряване на равен достъп до образование. Всички европейски страни имат тези цели и послания като политики за намаляване процента на отпадналите ученици.

- **Финансиране на политики и мерки за борба с преждевременното напускане**

Наличието на допълнително финансиране не е предпоставка за стратегически действия за преодоляване на ранното напускане. То обаче може да действа като лост, например в Холандия, където училищата получават финансиране, свързано с постиженията, за да допринесат за намаляването на преждевременното напускане. Поради това и този въпрос трябва да бъде допълнително проучен в бъдещи разисквания относно стратегии, политики и мерки за справяне с преждевременното напускане на образователната система. Необходимо е да се обмисли подкрепата за ефективно въвеждане на ИКТ, свободен достъп до интернет, създаване на условия за спорт и целенасочени извънкласни дейности. Също как да се прилагат :

- Мерки за интервенция, които имат за цел борба с възникващите трудности, срещани от учениците, и които подобряват качеството на образование и обучение чрез осигурена целева подкрепа.
- Компенсационни мерки, които създават нови възможности за онези, които преждевременно са напуснали образование и обучение, за да получат нужната квалификация.

- **Осъществяване на партньорства между училища и Общини, институции, родители и НПО, за да бъдат образователните институции по-отворени и взаимодействащи.**

Развитието на сътрудничеството отнема време и изисква промяна в подхода и мисленето. Това изисква от хората да имат капацитет и способности да прилагат иновативни подходи за работа в междудисциплинарни условия. Повече време и пространство, инициативи за диалог и сътрудничество, по-голямо участие на учащите, по-голямо участие на родители и семейства също са необходими.

- **Надграждаща тематична квалификация на педагогическите специалисти.**

Участието на учители в курсове за обучение и обмен на съществуващи добри практики, включително и европейски с цел въвеждане на иновативни методи на преподаване и използване на ресурси, способни да стимулират мотивацията на учениците и да намалят неуспеха и изоставянето на училище.

- **Ефективно използване на потенциала на професионалното образование и обучение**

Ефективно използване на потенциала на професионалното образование и обучение за привличане, задържане и реинтеграция на младите хора в образованието и обучението представляват новаторски и предизвикателни области на изследване с висока степен на влияние върху процента на отпаднали ученици.

- **Допълнителни извънкласни дейности**

По този начин чрез извънкласни дейности в училищата се осъществява допълнително мотивиране на учениците с констатиран повишен риск от отпадане на ученици, добър подход е включване на тези целеви групи ученици заедно с техните родители.

- **Популяризиране на успешно реализираните практики за превенция и намаляване на отпадналите ученици.**

Популяризирането на успешно реализираните практики за превенция и намаляване на отпадналите ученици е важно. Може да се прави чрез уебинари, или общ портал за обмен на добри практики, както и на годишни конференции.

Изброените предложения за инициативи, които да развият националните приоритети в средното образование за преодоляване на отпадането на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст от образователната система, са в подкрепа на националните политики в тази област. Въпросът за преждевременното напускане на образованието и обучението е изключително сложен. Всъщност няма един единствен фактор, нито еднозначно решение, процесът е комплексен и за да се постигне успех в дългосрочен план е необходимо всички институции хоризонтално и вертикално да отправят нужните послания публично и синхронизирано да работят по съгласувани стратегии и съответните планове, със системен мониторинг, обратна връзка и оценка за ефективност на предприетите мерки и реализирани дейности.

Декември 2018 г.

Изготвил: Мария Гайдарова

Фондация „Световен образователен форум България”